

Krleža, D. Domjanić, T. Prpić, S. Ostroški, F. Galović, N. Pavić, M. Stuparić, M. P. Miškina idr.). Medtem ko večina regionalistov piše v kajkavskem govoru svojega rodnega kraja ali ožje okolice, je Miroslav Krleža v svojih *Baladah Petrice Kerempuha* na povsem izviren način pesniško izkoristil slovarsko bogastvo in arhaično konstrukcijo nekdanjega kajkavskega knjižnega jezika.²⁵

Vsa književnost, tudi *Balade Petrice Kerempuha*, najdragocenejša poezija hrvatskega pesništva sploh, je strpana v mrtvi rokav – kot privesek, povsem netipičen in slučajen, v »okvire« regionalne in regionalistične (!) književnosti.

K sreči se zdi, da taki časi minevajo. Milorad Živančević v svoji *Povijesti hrvatske književnosti*²⁶ zelo pametno in modro sploh ne govori o nobenih jezikovnih kajkavsko-štokavskih peripetijah v predilirskem času. Milorad Živančević zelo dobro ve, da je književnik ali umetnik ali pa ni in da mu pri tem statusu apriori ne bo pomagal niti kajkavski, niti čakavski, niti novoštokavski, niti rešeni ali nerešeni »knjižni jezik«, niti napisana ali ne-napisana slovnica, niti enoten jezik, niti Gajeva pravopisna reforma, niti rogati ě. Živančević zelo dobro ve, da je književnik umetnik v trenutku ustvarjanja soočen predvsem s samim seboj in s seboj v času in prostoru. Modrovanje o gramatiki tu nima »tiste« vloge in Marin Držić je napisal svoje komedije pred Kašičevo slovnico.

Sicer pa – vse razpravljanje o jezikovni problematiki ilirizma ni nastalo v samem gibanju, ampak v glavah tistih, ki so se v lingvistiki in v splošni ideologiji konstituirali v nekem drugem času in ob drugih načelih, nato pa so svoj model postavili za merilo preteklosti in bodočnosti.

Prevedel Marko Kranjec

Janez Dular

Filozofska fakulteta v Ljubljani

O DEFINICIJAH FUNKCIJSKIH ZVRSTI IN NJIHOVI FORMALIZACIJI V ŠOLI

S prodorom pojmovanja in opisovanja zvrstnosti v šolske učne načrte se je pred učitelje ter sestavljalce učbenikov in drugih šolskih priročnikov postavila nelahka naloga. Teoretično ozadje zvrstnosti je namreč precej zapleteno, deloma tudi raznorodno in v strokovni literaturi prikazovano iz zornega kota raznih jezikoslovnih smeri. Za šolsko rabo pa naj bi bile te reči vendarle prikazane kolikor mogoče jasno in enotno.

Neenotnost definicij, opisov in poimenovanj funkcijskih zvrsti, ki jo lahko opazimo pri pregledovanju naših učbenikov in priročnikov, je deloma lahko odvisna od različnega namena in naslovniskega kroga posameznega pisca, gotovo pa tudi od razločkov med njihovimi pojmovanji. Pri pregledovanju spisov o funkcijskih zvrsteh bi vsekakor pričakovali, da bosta med najpogostnejšimi polnopomenskimi besedami tudi besedi 'funkcija' in 'zvrst', vendar ni tako. O besedi 'zvrst' v naši terminologiji je bilo že precej napisanega,¹

²⁵ O. c. str. 527 (Mate Hraste).

²⁶ Milorad Živančević – Ivo Frangeš: *Povijest hrvatske književnosti, Ilirizam – realizam*. Zagreb 1975.

¹ Gl. J. Toporišič, *Pojmovanja in poimenovanja za pojave zvrstnosti slovenskega jezika*, SR 1977 str. 387–406;

tu bi rad v zvezi s tem nekaj več spregovoril še o besedi 'funkcija' oziroma 'funkcijska'; njena terminološka utemeljenost je namreč našim učencem iz učbeniških definicij očitno premalo razvidna in zato neredko postavljajo vprašanje, zakaj se funkcijske zvrsti imenujejo ravno 'funkcijske'.

.....

Pregledal sem naše učbenike, priročnike in druga dela iz zadnjih petnajstih let, za katera je bilo pričakovati, da bodo obravnavala funkcijsko zvrstnost. (Tudi v nekaj srbohrvaških, čeških in nemških učbenikih in priročnikih sem naletel na podobno stanje kakor pri slovenskih.) Zvrstnost v njih ali sploh ni omenjena ali pa je obravnavana po neenotnih merilih. Med deli, ki jo obravnavajo, naj najprej omenim Urbančičev članek o jezikovnih stilih;² tu sicer ne gre za učbenik ali priročnik, toda ob svojem izidu je bilo to po daljšem času prvo slovensko besedilo, ki se je teoretično nekoliko bolj ukvarjalo s funkcijsko zvrstnostjo in je tako ali drugače vplivalo na večino našega nadaljnjega razpravljanja o teh rečeh. Urbančič pravi takole: »V zvezi z nastajanjem slovenske umetniške literature, znanstvenih del in publicistike ter prodiranjem slovenščine v urade in poslovno življenje se je knjižni jezik bogatil z novimi izrazi, obenem pa si je vsako teh področij tudi z izborom in načinom uporabe jezikovnih sredstev oblikovalo določene specifičnosti, ki so značilne samo zanj. Te specifičnosti so predvsem v izrazih in sintaksi in so podlaga jezikovnim stilom. Osnovnih stilov bi lahko našteali pet. To so umetnostni, znanstveni, poslovni, publicistični in konverzacijski stil.«³ To pravzaprav ni definicija funkcijskih zvrsti, temveč neko pojasnilo, kako, zakaj in kdaj so se v slovenskem knjižnem jeziku razvile. Pri tem pojasnjevanju Urbančič močno poudarja družbeno-zgodovinske dejavnike, le pri njegovih opisih posameznih zvrsti potem naletimo še na formulacije, ki spominjajo na teorijo sporočanja; za umetnostno zvrst na primer pravi, da ni enotna in da ji je skupno »le podajanje resničnosti z umetniško ambicijo«, vendar pri tem ni povedano, kaj je umetniška ambicija; pri znanstvenem jeziku Urbančič omenja »zaradi narave predmeta težnj/o/ po eksaktnem, stvarnem in jedrnatem izražanju«; pri publicistični zvrsti govori o namenu pripovedi (informacija, pouk, agitacija). Šele po pregledu zvrsti je prvič omenjena tudi beseda funkcija, da bi dobili pojasnilo za izraz 'funkcijski stil'. Zapisano je takole: »Jezikovni stili so potemtakem odsev funkcij, ki jih dodeljuje družba jeziku.« Toda spričo poudarjanja zgodovinskih, socioloških in celo tematskih prvin v prejšnjih in poznejših odstavkih njegovega članka bi tu bolj pričakovali termin, ki ga je kot možnost že poprej nakazal Anton Bajec, namreč termin 'panoge' oziroma 'panožne zvrsti', ali pa poznejši podobni Toporišičev terminološki predlog 'področne zvrsti', ker da ubesedejujejo predmetnost različnih panog oziroma področij človekovega udejstvovanja.⁴

Naslednje delo, ob katerem se moramo ustaviti, je Toporišičev Skj 3.⁵ Takole pravi: »Glede na to, čemu služi, prozni jezik delimo na umetnostni in neumetnostni. V neumetnostnega gredo praktično sporazumevalni, praktično strokovni, publicistični in znanstveni.«⁶ Sledi opis posameznih zvrsti, in sicer tako, da se za vsako pove, kdo in kje jo uporablja, v katerih stalnih oblikah sporočanja nastopa ter katere systemske (jezikovne) prvine in katere teme so v njenih besedilih najbolj navadne, na primer: »Praktično strokovni jezik uporabljamo v navadnih pogovorih, poročilih, naznanilih, sporočilih, preprostih opisih in pripovedih. Besede, ki se uporabljajo v take vrste sporočilih, uporabljamo skoraj vsi. Stavki so kratki, načeloma preprosti, nezapleteni (. . .)«. »Uporabljamo ga »v pogovoru o gospodinjstkih stvareh, o otrocih in starših, o svojih sošolcih (. . .), o nakupovanju, o obisku gledališča (. . .)«. V zvezi s tem pa niti v naslovu poglavja še ne najdemo izraza 'funkcija',

² V zborniku *Jezikovni pogovori*, Ljubljana 1965, str. 221–227.

³ Prav tam, str. 222.

⁴ SR 1977 str. 400; Slovenska slovnica, Maribor 1976, str. 21.

⁵ *Slovenski knjižni jezik* 3, Maribor 1967.

⁶ Prav tam, str. 95.

'funkcijska zvrst' ali česa podobnega. Pač pa imamo tak izraz in definicijo ali široko terminološko pojasnilo v Toporišičevi Slovenski slovnici: »Te zvrsti imenujemo funkcijske zaradi tega, ker služijo različnim uporabnostnim namenom; imenovali bi jih lahko tudi področne, ker ubesedujejo predmetnost različnih področij človekovega udejstvovanja, na primer vsakdanjih nespecializiranih stvari, strokovnih, umetnostnih. Angleško govoreči svet govori namesto o funkcijskih zvrsteh o registrih.«⁷ V nadaljevanju, to je pri opisu posameznih zvrsti v slovnici potem Toporišič besede 'funkcija' ne uporablja več, v razpravi Pojmovanja in poimenovanja za pojave zvrstnosti slovenskega jezika⁸ pa je zapisal še to, da imamo izraz 'funkcijski' po češkem jezikoslovlju. (Če nam tu ne bi šlo za pregled stanja po učbenikih in priročnikih, bi bilo seveda treba poudariti, da je Toporišič – pa tudi drugi – izraz funkcijske zvrsti redno uporabljal v svojih univerzitetnih predavanjih idr. že vsaj od slavističnega zborovanja v Celju leta 1970.)

Tudi sam sem v prvem poskusnem snopiču učbenika slovenščine za srednje usmerjeno izobraževanje⁹ moral pisati o funkcijskih zvrsteh. Zapisal sem, da »se pri delitvi na funkcijske zvrsti oziroma predvsem na namen sporočanja, na naloge človekove dejavnosti, v kateri je kaka skupina jezikovnih sredstev posebej uporabna oziroma v navadi. Take dejavnosti so na primer znanost, publicistika in druge . . . « Beseda 'funkcija' oziroma 'funkcijski' je potem tudi pri meni omenjena samo enkrat, pa še takrat le v oklepaju.

Vse to navajanje in razčlenjevanje ni namenjeno iskanju besede 'funkcija' same po sebi, mogoče zato, da bi dokazali njeno redkost ali da bi piscem lahko očitali puristične ali kake druge nagibe. Mislim, da tudi v potrebah didaktičnega popreproščanja ni pravega vzroka za njeno majhno pogostost. Vzrok je najbrž v našem nepopolnem, enorazsežnem pojmovanju funkcijske zvrstnosti.

* * * * *

Kot je zapisal Toporišič v omenjeni razpravi, izhajajo naši izrazi 'funkcijski stil', 'funkcijska zvrst' ipd. iz češke jezikoslovne šole; k njihovi uveljavitvi je najbrž največ pripomogel Bohuslav Havranek. Pregled Havrankovih del o zvrstnosti¹⁰ nam pove, da je dobro spoznal Bühlerjevo teorijo o treh funkcijah jezikovnega sporočila¹¹ – o izrazni (ekspresivni, emotivni – 1)¹² predstavitveni (referenčni – Pr) in pozivni ali vplivanski (impresivni, apelni – V); Havranek celo dobesedno citira Bühlerjeva nemška poimenovanja funkcij: *Darstellung, Ausdruck, Appell*.¹³ Beseda 'funkcija' je torej pri njem pojmovana semiotično, kot funkcija, ki jo lahko opravlja sporazumevalno znamenje oziroma sporočilo. Roman Jakobson¹⁴ je to teorijo pozneje razširil tako, da je pri jezikovnem sporočilu upošteval še tri funkcije: slovarsko (metajezikovno – M), povezovalno (fatično – Po) in lepotno (estetsko, poetično – L). Pri tem je izhajal iz danes že klasične univerzalne semiotične sheme, kakršno v nekoliko prilagojeni obliki priznavajo tudi najnovejša jezikoslovna dela.¹⁵

⁷ J. Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor 1976, str. 21–22.

⁸ SR 1977 str. 400.

⁹ J. Bibič, J. Dular idr., *Slovenski jezik in stilistika*, Ljubljana 1977, str. 43–44.

¹⁰ Večina bistvenih je zbranih v knjigi *Studie o spisovném jazyce*, Praga 1963.

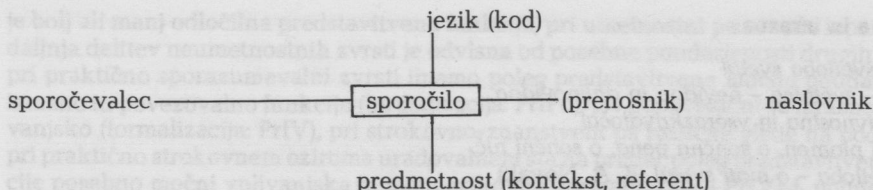
¹¹ K. Bühler, *Sprachtheorie*, Jena 1934; Isti, *Die Axiomatik der Sprachwissenschaft*, Berlin 1933.

¹² Poimenovanja za posamezne funkcije so v tuji strokovni literaturi zelo neenotna in to je dodatni vzrok, da tu podajam slovenske izraze; svojo »poskusno dobo« so prestali v slavističnem seminarju na Filozofski fakulteti v Ljubljani, tu pa so predloženi v oceno in uporabo širši javnosti.

¹³ Prim. Bühler, *Sprachtheorie*, str. 24 n.

¹⁴ V delu *Linguistics and poetics*, izdanem v zborniku *Style and language*, T. A. Sebeok Ed., Cambridge, Massachusetts, 1960, str. 350–377 (pri nas dostopno v sh. prevodu *Lingvistika i poetika*, Beograd 1960, str. 285–324). V bistvu gre za izročila ruske formalistične šole iz dvajsetih let tega stoletja.

¹⁵ Prim. P. Guiraud, *La semiologie*, Paris 1971 (pri nas dostopno v sh. prevodu *Semiologija*, Beograd 1975, posebno str. 9–10); J. Lyons, *Semantics I*, London, 1977, posebno str. 36 ter 50–56; U. Eco, *La struttura assente*, Milano 1968 (pri nas dostopno v sh. prevodu *Kultura, informacija, komunikacija*, Beograd 1973, str. 67).

Pomen sheme: pošiljalec pošilja sporočilo naslovniku; za učinkovit prenos sporočila je potreben zunanji kontekst (predmetnost, okoliščine), sestav znamenj določenega skupnega jezika in pa prenosnik, ki omogoča kontakt med partnerjem.¹⁶

Pri sporočanju je torej potrebnih šest dejavnikov (shema) in vsak izmed njih določa posebno funkcijo ali vlogo sporočila: sporočilo ne vsebuje samo podatkov o zunanji predmetnosti (predstavitvena funkcija), temveč tudi o sporočevalcu (izrazna funkcija), naslovniku (vplivajska funkcija), jeziku (slovarska, metajezikovna funkcija), prenosniku (povezovalna funkcija) in o samem sebi, o svoji sestavi (lepotna funkcija). Sporočilo ima lahko vse te funkcije, vendar sporočevalec navadno ne želi vseh enako poudariti.

Zgledi besedil s posebej poudarjeno funkcijo:

1. povezovalna:

»Tu letališče. Tu letališče. Kličem Orla 3. Kličem Orla 3. Orel 3, oglasi se!«
 »Tu Orel 3. Tu Orel 3. Dobro vas slišim. Prosim za napotke. Sprejem.«

2. povezovalna, izrazna, vplivajska:

Dvogovor v kabini hišnega dvigala:

– Zdravo! – O, zdravo! – A greš! – Mhm. Pa ti? – Saj vidiš, vsi moramo. – Kaj češ, je že tako.
 – Tako, tako. – Ja, saj pravim. – Bomo že kako; če smo doslej, bomo pa še naprej! – Imaš čisto prav. Kaj bi se človek žrl, ko nič ne pomaga. – No, pritičje.

3. slovarska (prirejeno po Jakobsonu):

»Hoj, kako je tisti solatar treščil!« »Kako misliš – treščil? Kam?« »Oh, nikamor, ampak pogrnil je; treščiti pomeni pogniti.« »Pogniti? Kaj pa je zdaj to?« »Pogniti, to je pasti na izpitu.« »Na izpitu? Po kaj pa naj bi solatar prihajal na izpit?« »Človek težki, solatarji pravimo študentom agronomije!«

4. predstavitvena:

Sobni inventar

2 stola	1 nočna omarica
1 pisalna miza	1 nočna lučka
1 postelja	4 obešalniki
1 preproga	

5. vplivajska:

Otroci, igrajte se s PEZ figuricami!

Ora – najboljša ta hip!

Kruha in iger!

Vaša kri rešuje življenja. Krvodajalska akcija za Celjane bo 25. in 26. tega meseca.

¹⁶ Gl. Jakobson, *Lingvistika i poetika*, str. 289–90.

6. lepota in izrazna:

Kako je svetloba sveta!

*Kako je – svetnica – nevidna in daljnovidna,
kako skrivnostna in vserazkrivajoča!*

*O sončni plamen, o sončna pena, o sončni nič,
svéta svetloba – o mati svetá!* (B. A. Novak)

Katere funkcije bodo najbolj poudarjene, je odvisno od avtorjevega sporočevalnega namena. Ker jezik premore za vsako funkcijo sporočila množico specializiranih izraznih prvin, posebnih rab in povezav, je od posebne poudarjenosti ene ali dveh funkcij odvisno, katere prvine bodo imele pri izbiri jezikovnih sredstev za sporočilo osrednji položaj, katere pa bodo ostale bolj na obrobju. Če je na primer poudarjena izrazna funkcija, bodo v besedilu nadpovprečno pogostne tiste jezikovne prvine, s katerimi je mogoče izraziti sporočevalčeve osebne lastnosti (na primer spol, starost, zdravstveno stanje, temperament, stališče do ubesedene predmetnosti in drugo); take jezikovne prvine so na primer modalni izrazi, medmeti, stavčna intonacija, glasovna barva in drugo. Če pa je posebej poudarjena predstavitvena funkcija, bodo sporočilu dajali poglavitni pečat izrazi, ki nam zbujajo čim jasnejše in natančnejše predstave o predmetnosti (npr. terminologija), prej omenjeni izrazi za osebno, posebno še čustveno vrednotenje te predmetnosti pa bodo odrinjeni. Pri poudarjeni lepotni vlogi se naša pozornost usmeri na enkratno oblikovanost sporočila samega (v našem zgledu št. 6 je ta oblikovanost dosežena predvsem z nekaterimi skladenjskimi sredstvi (npr. kopičenje vzključnih povedi, ponavljanje) ter s slikovitostjo in igrivostjo pri besednih pomenih (svet – 'sanctus/mundus/lux'). Tako se ustvarja neposredno razmerje med nekaterimi skupinami stalnih oblik sporočanja (žanri)¹⁷ in nekaterimi skupinami jezikovnih sredstev, imenovanimi funkcijske zvrsti.

Doslej smo se gibali v semiotičnih razsežnostih zvrstnosti, vemo pa, da imajo funkcijske zvrsti še nekatere druge razsežnosti, med drugim družbene, tematske, zgodovinske idr. Tega nikakor ne smemo spregledati, vendar se je treba zavedati, da gre (teoretično) za drugotne zadeve; zgodovinske razsežnosti na primer lahko pojasnimo s projekcijo semiotičnih razsežnosti na določene zgodovinske razmere kake jezikovne skupnosti. – Funkcijske zvrsti so torej skupine jezikovnih sredstev, specializirane za izražanje posameznih funkcij sporočila, navadne in velikokrat tudi nastale v tistih panogah človekovega javnega in zasebnega udejstvovanja, v katerih so take funkcije najpogosteje poudarjene.

• • • • •

Kot je pred desetimi leti na svojem predavanju v Ljubljani pripomnil Bohuslav Havranek,¹⁸ je naravno, da tudi pojmovanje funkcijskozvrstnega razločevanja prispe v šole v precej popreproščeni obliki (vsak šolski učbenik mora znanstvene zadeve deloma popreproščati); postavlja pa se seveda vprašanje, katere sestavine zapletenih, večplastnih teoremov naj pri tem opustimo, ne da bi preveč prizadeli njihovo bistvo in ne da bi prekršili didaktična načela. Pri funkcijskih zvrsteh pa je bistvena zadeva ravno njihovo semiotično ozadje in to nam omogoča tudi njihovo terminološko razvidnost.

Ko učencem tako pojasnimo in ponazorimo, od kod izraz 'funkcijske zvrsti', se lahko odločimo še za semiotično utemeljeno klasifikacijo in definicijo posameznih zvrsti ter za njihovo formalizacijo. Funkcijske zvrsti delimo najprej na neumetnostne in umetnostne; v ozadju te delitve je posebna poudarjenost dveh funkcij: pri vseh neumetnostnih zvrsteh

¹⁷ Gl. J. Mistrík, *Žánre vecnej literatúry*, Bratislava 1975, str. 29–35 in na drugih mestih v knjigi.

¹⁸ V predavanju *Teorija knjižnega jezika*, natisnjemem potem v JIS 1969, str. 196–204.

je bolj ali manj odločilna predstavitevna funkcija, pri umetnostni pa seveda lepotna. Nadaljnja delitev neumetnostnih zvrsti je odvisna od posebne poudarjenosti drugih funkcij: pri praktično sporazumevalni zvrsti imamo poleg predstavitvene močno poudarjeno še izrazno in povezovalno funkcijo (formalizacija: PrIPo), pri publicistični še izrazno in vplivnanjsko (formalizacija: PrIV), pri strokovno-znanstveni pa različne glede na podzvrsti – pri praktično strokovnem oziroma uradovalnem sta na primer poleg predstavitvene funkcije posebno močni vplivnanjska in metajezikovna (formalizacija – Pr/VM; pomislimo na jezik zakonskih besedil, uradnih odločb, navodil za uporabo, vojaških povelj in podobno); pri poljudno znanstvenem metajezikovna in lepotna (formalizacija – Pr/ML; pomislimo na nekatere Erjavčeve poljudno znanstvene spise, ki že prestopajo v območje umetnosti), pri teoretičnem znanstvenem metajezikovna (formalizacija – Pr/M; pomislimo npr. na Riglerjeve Začetke slovenskega knjižnega jezika) in tako dalje. Podzvrsti umetnostnega jezika se ločijo glede na posebno poudarjenost izrazne, predstavitvene, vplivnanjske ali povezovalne funkcije: lirika – L/I; epika – L/Pr; dramatika – L/PoV).

Med množico sporočil, s katerimi se vsak dan srečujemo, lahko odkrijemo tudi taka, ki bi jih težko popolnoma spravili pod doslej podane obrazce. Gre za prehodne in hibridne tvorbe, ki nastajajo v posebnih okoliščinah ali s posebnim namenom; reportaža kot stalna oblika sporočanja gotovo spada v publicistiko, vendar je obrazec za publicistični jezik ne pokriva popolnoma – treba mu je dodati funkcijo L (torej PrIV/L/), to pa kaže že na približevanje umetnostnemu jeziku.

Literarnozgodovinski problemi, gradivo, komentarji

KDO JE AVTOR PREDGOVORA K NOUVEMU ZÁKONU IZ LETA 1771

(Napisano v spomin Števana Kúzmíča ob 200-letnici njegove smrti)¹

Prekmurski protestantski pastor, učitelj, prevajalec, narodni buditelj in prosvetitelj Števan Kúzmíč (rojen leta 1723 v Strukovcih, umrl 22. decembra 1779 v Šurdu)² je prav gotovo ena od najpomembnejših osebnosti, kar jih je dalo Prekmurje slovenskemu narodu. Brez dvoma pa je bil v 18. stoletju prvi, najvidnejši in najzaslužnejši prekmurski človek, čeprav je živel in prebil veliko večino svojega življenja izven domačega in narodnega okoliša.³ Osnovno šolanje je začel pri Sv. Benediktu v Kančevcih in v avstrijski Radgoni, nadaljeval leta 1733 v Šopronu in leta 1739 v Györu. Leta 1745 je bil vpisan v bratislavski protestantski licej, leta 1751 pa je bil nastavljen za učitelja v Nemes-Cső-ju. 12. maja 1755 je sprejel in nastopil službeno mesto pastora v Šurdu, kjer je 24 let, do svoje prezgodnje smrti, opravljal duhovniško službo v prekmurskem in madžarskem jeziku predvsem prekmurski evangelistični naselbini v vaseh okrog Šurda.

Kakor dobrih 200 let pred njim Primož Trubar, tako je tudi Števan Kúzmíč dal iz življenja v tujini najmočnejše impulze svojim rojakom doma za njihovo versko in narodnostno življenje. Ker svojega poslanstva ni mogel opraviti osebno in ustno, se je osredotočil na literarno delo. Požrtvovalno delo, navzlic mnogim osebnim in družinskim tegobam, pripravljajna in izdajanja šolskih in verskih tiskov je pomoglo, da se je Evangeličanska cerkev na severo-vzhodnem predelu Slovenije ohranila skozi

¹ Dne 10. marca 1979 sem Pomurski založbi v Murski Soboti predlagal, naj bi izdala ob 200-letnici smrti Števana Kúzmíča faksimilirano izdajo Novega zákona iz leta 1771, v kateri je predgovor. O tej ideji sem seznanil tudi SAZU v Ljubljani, Kulturno skupnost SO v Murski Soboti, Pokrajinsko in študijsko knjižnico v Murski Soboti, Evangeličanski seniorat v Murski Soboti ter nekatere posameznike, dr. Vilka Novaka, dr. Vaneka Šiftarja, dr. Antona Vratušo idr.

² Zbornik Štefana Kúzmíča, Murska Sobotica, 1974. (Gradivo s sijnpozija ob 250-letnici rojstva, ki je bil dne 13. oktobra 1973 v Radencih.), v Zborniku posebej opozarjam na Bibliografijo del o Š. Kúzmíču, ki jo je napisala Nikica Brumen, str. 133–150.

³ Franc Kuzmič, Štefan Kúzmíč, kratak življenjepis ob 250-letnici rojstva, Evangeličanski koledar, 1974, str. 48–56. Zbornik Š. Kúzmíča, str. 36–53. Miroslav Kokol – Bela Horvat, Prekmursko šolstvo, Murska Sobotica, 1977, str. 62.